

Probna arheološka istraživanja na položaju Prečno pole I u Torčecu kraj Koprivnice

Trial Archaeological Excavations on Prečno pole I Site in Torčec by Koprivnica

Prethodno priopćenje / Preliminary report

Tajana Sekelj Ivančan

Primljeno/Received: 15. 1. 2006.

Prihvaćeno/Accepted: 22. 2. 2006.

Arheološko nalazište Torčec - Prečno pole I smješteno je s južne strane velikoga isušenog meandra rijeke Drave koji se pruža sjeverno od mjesta Torčec u Koprivničko-križevačkoj županiji. Naznatno povišenom prostoru, između spomenutog meandra i tzv. Grabe, na uskim privatnim oranicama, postavljena je koordinatna mreža na osnovi kvadranta, veličine 5 x 5 m, te je ukupno istraženo 470 m² površine.

Provedenim arheološkim iskopavanjima ukupno je evidentirano 12 većih tvorevina, vjerojatno ostataka objekata od kojih je jedan imao ognjište čvršće strukture, nekoliko ukopa stupova, jedan grob s ukopom pokojnika te jedan recentni rov. Svi ukopi javljaju se odmah ispod oranog sloja u miješanom sloju koji se sastoji od orane ilovače i žuckastog pijeska, odnosno tamo gdje on nedostaje, u sloju žutog pijeska.

Arheološki istražene veće tvorevine grupirane su u tri skupne, između kojih nema kulturnog sloja i prostor između njih u arheološkom je smislu sterilan. Većina tvorevina je izduženo ovalnoga ili kvadratičnog oblika, a njihova orijentacija ne pokazuje određene pravilnosti.

Prema pokretnim materijalnim ostacima, poglavito mnoštvu keramičkih ulomaka posuda grube fature s blago zaobljenim ili odsječnim rubovima jednostavne profilacije, ukrašenih gustim češljastim valovnicama ili nizovima češljastih vodoravnih linija (tzv. metličastog ukrasa) na ramenu i trbuhu posude, ali i na vanjskoj strani ruba, nekoliko tipova keramičkih pršljenova, koštanih alatki od kojih su zanimljivi koštani ubodni predmeti, te indikativnom nalazu rimskog novca, s očitanim natpisom CONST (Konstantinov centeniolal kovan u Ticiniumu 320.-321.), može se zaključiti da su stanovnici ruralnog naselja na Prečnom polu I. na ovom mjestu obitali u vremenu iza prve polovine 4. stoljeća.

O trajanju života u ovom naselje koje je egzistiralo uz meandar, pretpostavljamo ispunjen vodom, moći će se više reći tek nakon provedenih analiza te stručne i znanstvene obrade pokretnih arheoloških nalaza.

Ključne riječi: Torčec-Prečno pole I, probno arheološko istraživanje, naselje, kasna antika/rani srednji vijek
Key words: Torčec-Prečno pole I, Trial Archaeological excavations, Settlement, Late Antisuity/Early Middle Ages

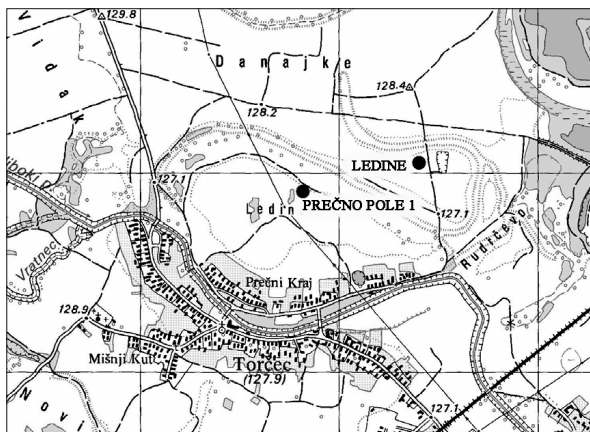
Arheološko nalazište Prečno Pole I smješteno je sjeverno od mjesta Torčec u općini Drnje. Položaj nazvan Prečno pole I dio je veće cjeline u topografskim kartama mjerila 1:25000 obilježene kao Ledine (Sl. 1). Mikrocjelina Prečno pole I. smještena je s južne strane velikoga isušenog meandra rijeke Drave koji se pruža sjeverno od mjesta Torčec i jugozapadno od ranosrednjovjekovnog naselja iz 10. i 11. stoljeća, u arheološkoj literaturi poznatog kao nalazište Torčec – Ledine (Sekelj Ivančan 2005; Sekelj Ivančan et al 2005). Potreba za dijeljenjem ova dva položaja, koja razdvaja duboki meandar na dvije odvojene cjeline ukazala se nakon provedenih intenzivnih rekognosciranja čitavoga šireg područja mjesta Torčec.

U razdoblju od 25. srpnja do 18. kolovoza 2005., Institut za arheologiju iz Zagreba, pod vodstvom dr. sc. Tajane Sekelj Ivančan, znanstvene suradnice, obavio je probna arheološka istraživanja na lokalitetu Prečno pole I u Torčecu (općina Drnje, Koprivničko-križevačka županija)¹. Nalazište Prečno pole I evidentirao je posljednjih godina Zlatko Zvijerac iz Torčeca prilikom učestalih obilazaka obradivih poljoprivrednih zemljišta sjeverno od Torčeca (Sekelj Ivančan, Zvijerac 1997, 66; Sekelj Ivančan

2001, 46, Pl. XLIX, 312-318; Pl. L, 319-329; Sekelj Ivančan et al 2003, 117-118, sl. 3-5, T.2.). Tijekom arheoloških istraživanja vođena je terenska dokumentacija prema službenim obrascima Instituta za arheologiju². Tako je u istraživanjima koja su trajala 24 radna dana, zabilježeno 48 stratigrafskih jedinica (SJ 001 - SJ 048), od kojih se

¹ Sustavna arheološko-konzervatorska istraživanja položaja Prečno pole I u Torčecu većim su dijelom financirana iz sredstava Ministarstva kulture Republike Hrvatske, a manjim iz sredstava Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, dodijeljena znanstveno-istraživačkom projektu pod nazivom "Arheološka slika srednjovjekovnih naselja Podravine" (šifra 0197006), voditeljice dr. sc. Tajane Sekelj Ivančan. Dio novčanih sredstava osigurao je Grad Koprivnica, Belupo, Hartman d.d. Koprivnica, uz suradnju Društva za povjesnicu i starine Torčec. Uz voditeljicu istraživanja, povremeno je u iskopavanjima sudjelovala djelatnica Instituta za arheologiju, znanstvena novakinja mr. sc. Tatjana Tkalčec te diplomirana arheologinja Tijana Jurković. Pomoćnu stručnu i tehničku ekipu sačinjavali su Ivan i Zlatko Zvijerac, a poslove iskopa obavljali su radnici Marino Matijašić, Mihael Kovačić i Goran Kuzmić iz Torčeca, Željko Jagušić, Ivan Jagušić, Matija Jagušić i Mario Jurina iz Koprivnice te Igor Barčanec iz Sigeca. Pranje keramičke građe obavile su Jasna i Valentina Zvijerac. Svima im se ovom prigodom zahvaljujem, kako na uložnim financijskim sredstvima, tako i na uložnom trudu bez čega ova istraživanja ne bi mogla biti uspješno provedena.

² Kompletna originalna dokumentacija nalazi se u Institutu za arheologiju u Zagrebu. Nakon stručne i znanstvene obrade nalaza i nalazišta, kopije dokumentacije kao i kompletna iskopana materijalna građa bit će predani u Muzej grada Koprivnice, nadležnom za područje gdje se lokalitet nalazi, na stalnu pohranu.

Sl. 1. Karta s označenim položajem lokaliteta Torčec – Prečno pole I. i odnos prema ranosrednjovjekovnom nalazištu Torčec – Ledine u Koprivničko-križevačkoj županiji

Fig. 1 Map with position of the Torčec–Prečno Pole I site indicated in relation to the early medieval Torčec–Ledine site in Koprivnica-Križevci County

moгу izdvojiti slojevi, ukopi, zapune i kosti. Prikupljeni su svi pronađeni predmeti i ukupno je uvedeno 137 vrećica (N 1 - N 137), uglavnom s nalazima keramike, kućnog lijepa te ulomcima kamena od žrnva i dr. Uzeto je 76 vrećica (U 1 - U 76) s uzorcima zemlje, žbuke (?), kostiju, zubiju te ugljena³. U obrazac posebnih nalaza upisano je 18 nalaza (PN 1 - PN 18)⁴ te precizno zabilježen kontekst pronalaska. Kao dio dokumentacije, izrađeno je 29 listova crteža (crteži 1 - 29) u mjerilu 1:20 i 1:10. Tijekom iskopavanja snimano je dijafilmom i digitalnim fotoaparatom te je načinjeno ukupno 648 digitalnih fotografija.

Koordinatna mreža na osnovi kvadranta veličine 5 x 5 m, postavljena je na neznatno povišenom prostoru između starog dravskog meandra i tzv. Grabe, na uskim privatnim oranicama obilježenim brojevima 10, 11 i 12. Započelo se s kopanjem sjeverno od Grabe, na zemlji broj 11 i to čitavom njenom širinom, na jug, do oko 30 m od poljskog puta. Na toj je zemlji u prijašnjim obilascima evidentirana mrlja oko 8 m južno od puta i 1 m istočno od međe sa zemljom broj 12. Na zemlji broj 12 u prijašnjim obilascima evidentirana je mrlja na 5 m južno od puta i oko 1 m istočno od međe sa zemljom broj 13. Mreža se djelomično prostirala i na zemlji broj 10. Kako je koordinatna mreža bila postavljena u smjeru sjever-jug, iskop nije pratio liniju međa pojedinih oranica. U potpunosti je istraženo 16 kvadranta i to kvadranti B 18, 19, 20, C 18 i 19, D 15, 16, 17, 18, 19, E 15, 16, 17, 18, 19 i F 15. Djelomično su, zbog recentnoga poljskog puta, istražena dva kvadranta C 20 i D 20). Ukupno je arheološki istražena površina od 438 m² otvorena na jednom mjestu, te još 32 m² probnog iskopa na nekoliko njiva istočnije, što ukupno iznosi 470 m² istražene površine⁵ (Sl. 2).

Na čitavom otkopanom prostoru skinut je humusni, orani sloj imenovan kao – SJ 001, smeđa ilovača. Ispod SJ 001 nalazi se miješani sloj koji se sastoji od orane ilovače i žučkastog pijeska. Pijesak je imenovan kao SJ 003 (2,5 Y

4/4, *olive brown*), a kontakt između sloja SJ 001 i SJ 003, smeđežuta pjeskovita ilovača, imenovan je SJ 002 (2,5 Y 4/3, *olive brown*). Već u sloju SJ 002 zamjećuju se tamnije mrlje objekata ili drugih jama. Na mjestima je SJ 002 probijen pa se tamnije mrlje uočavaju u SJ 003.

Mrlja zamijećena u kvadrantima E 18/19, u okolnom sloju SJ 002, na relativnoj dubini od 48 cm (apsolutna visina $\nabla 127,92$ m) tamnosmede do crne boje zapunjena s keramikom i šljunkom te nešto kostiju, imenovana je kao SJ 004 – zapuna (2,5 Y 3/3, *dark olive brown*) i SJ 005 – ukop. Zapunu i ukop SJ 004/005 s južne i jugozapadne strane presjekao je kanal zapunjen svijetložuto-sivim pijeskom. Nakon praznjenja kanala imenovanog kao SJ 008/009 (vidjeti dalje u tekstu) dobiven je sjeveroistočni profil objekta. Objekt nije uočen u profilu s južne strane kanala koji ga je presjekao. Taj je kanal oštetiо južni dio objekta, čiji se centar nalazi nešto sjevernije, odnosno sjeveroistočnije. U središnjem dijelu objekta evidentirana je veća nakupina kamenja, šljunka, kućnog lijepa s jasnim tragovima kolja i komada zapečene zemlje, žbuke (?), cigle i kamena pješčenjaka, koji se zbog jake vatre pojavljuje u crvenoj ili bijeloj ili crnoj boji. Keramika prikupljena iz zapune SJ 004 je grube fature, rubovi su jednostavne profilacije, blago zaobljeni ili odsječeni. Ukraš je česljava valovnica ili nizovi česljustih vodoravnih linija na ramenu i truhu posude, ali i na vanjskoj strani ruba. Na dnu keramičkih posuda je okrugli udubljeni znak. Od posebnih nalaza iz gornjeg dijela zapune SJ 004 potječe jedna željezna igla – PN 2 (E 19: x – 3,20; y – 0,68; z – $\nabla 127,98$ m).

Oko središnjeg dijela zapune evidentirano je najviše ugljena i gara. Veća nakupina kamenja, lijepa i dr. u sredini objekta, već prije spomenuta, imenovana je kao SJ 028 – struktura (sl. 3). Ispod strukture SJ 028 nalazi se jako intenzivna crna gorena zemlja. Taj je goreni sloj imenovan kao nova stratigrafska jedinica SJ 037 – zapuna (10 YR 2/1 *black*), a u njoj se nalaze veći ulomci keramike koji pripadaju čitavim posudama ukrašenim česljustim valovnicama i vodoravnim česljustim linijama. U profilu smjera istok-zapad može se iščitati da je struktura SJ 028, uokolo koje je tamnosmede-crna zemlja, pala na gorevinu SJ 037 intenzivne crne boje. U donjem dijelu strukture SJ 028, po njenim rubovima koji su u kontaktu sa zapunom SJ 004, nailazi se na veću nakupinu žbuke koja se proteže u liniji širine 25-30 cm polukružno po središnjem dijelu objekta. Sjeveroistočno od dna strukture SJ 028 pronađeni su ostaci dviju polomljenih keramičkih posuda. Jedna je ukrašena česljustom, metličastom valovnicom, a druga snopovima vodoravnih linija. Ispod spomenute polukružne nakupine žbuke i kamena pješčenjaka, s njene unutrašnje strane, nalazi se izrazito crni sloj SJ 037.

Nakon skidanja dna strukture SJ 028 pronađeno je još nekoliko gotovo čitavih keramičkih posuda na prijelazu između SJ 037- najtamnijeg dijela zapune - gorena, crna zemlja, i SJ 004, pjeskovita ilovača više pomiješana s ilovačom žučkaste boje. Pri praznjenju ostatka zapune SJ 004, pronađena su dva koštana ubodna predmeta – PN 14 (E 19; x – 2,90; y – 0,15; z – $\nabla 127,72$ m) i PN 15 (E 19; x – 4,02; y – 0,38; z – $\nabla 127,82$ m).

Nakon istraživanja zapuna definirani su oblici ukopa. Oblik ukopa: ukop je ovalnog oblika smjera istok – zapad kako je bilo položeno i pronađeno ognjište.

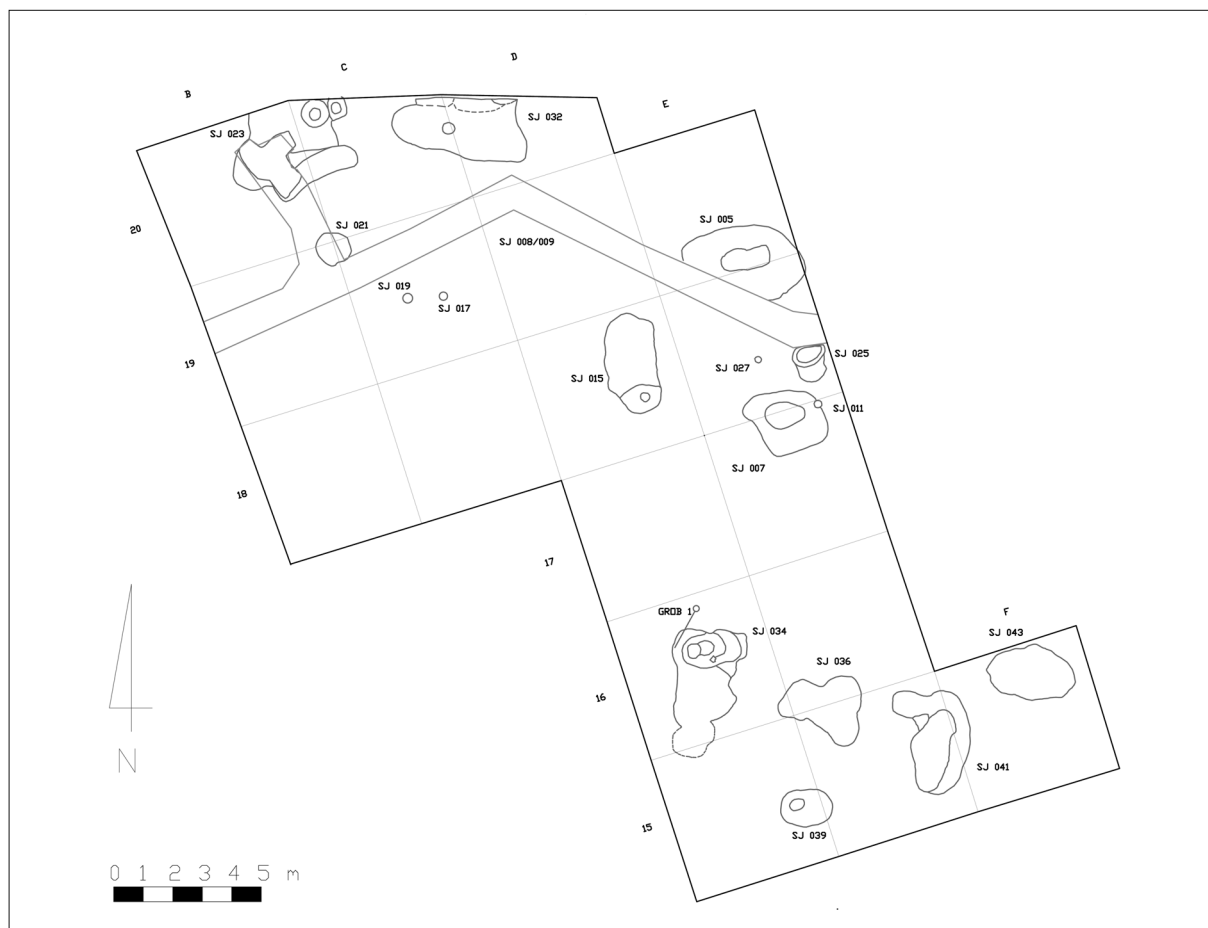
Dimenzije objekta: 4,28 x 2,60 m. Apsolutna visina dna najdubljeg dijela ukopa je $\nabla 127,52$ m, što znači da je visinski bilo očuvano oko 40 cm zapune. Relativna dubina od površine SJ 001 do dna ukopa je 0,88 m. Ukop sječe SJ 002 i SJ 003.

Na razmeđu kvadranta E 17 i E 18 zamijećena je u sloju SJ 002 polukružna tamnija mrlja. Ta mrlja

3 Iz prikupljenih uzoraka planira se obaviti zoološka analiza kostiju (mr. sc. Snježana Kužir) te flotacija zapuna, teška i laka frakcija kako bi se izdvojili ostaci biljaka, sjemenki i koštica koji će biti predani na arheobotaničku analizu (dr. sc. Renata Šošarić). Također se planira ustanoviti vrsta drva kojom su građeni objekti (dr. sc. Metka Culiberg), te starosti uzoraka ugljena primjenom C 14 analize.

4 Svi metalni nalazi predani su Damiru Doračiću u Arheološki muzej u Zagrebu na konzervaciju i restauraciju, a keramički nalazi Marini Gregl također na restauraciju.

5 Tijekom istraživanja snimanje totalnom geodetskom stanicom obavila je mr. sc. Tatjana Tkalčec. Krajnje točke položaja iskopa vezane su na dvije poligone točke koje će biti povezane na najbližu geodetsku kotu. Svi podaci nalaze se u Arheološko-dokumentacijskom centru Instituta za arheologiju u Zagrebu.

Sl. 2. Torčec – Prečno pole I, arheološki iskop na zemljama broj 10, 11 i 12 s ucrtanim istraženim ukopima objekata, stupova i grobnom broj 1

Fig. 2 Torčec–Prečno Pole I, archaeological excavations on land tracts number 10, 11 and 12 with marked excavated sunken structures, pillars and grave number 1

tamnosome-crne boje imenovana je kao SJ 006 – zapuna (2,5 Y 3/3, *dark olive brown*) i SJ 007 – ukop, a zamijećena je na 0,26 m relativne dubine (apsolutna visina $\nabla 127,94$ m). Zapuna je tamna, pjeskovita ilovača s ulomcima keramike, kućnog lijepa, lomljenog kamena, nešto šljunka te cigle i žbuke (?), s puno gara. Prikupljeno je nešto ugljena, ali je zapuna kontaminirana rovovima malih životinja – glodavaca pa nije pogodna za analize.

U kvadrantu E 17 uočene su mrlje okruglog oblika, vjerojatno ostaci stupova uokolo objekta. Istočna mrlja tamnosmede boje, promjera 0,26 m, imenovana je kao SJ 010 – zapuna (2,5 Y 3/3, *dark olive brown*) i SJ 011 – ukop. Zapadna mrlja tamnosmede boje, promjera 0,32 m imenovana je kao SJ 012 – zapuna (2,5 Y 3/3, *dark olive brown*) i SJ 013 – ukop, ali nakon ponovnog poliranja, ova mrlja nije prepoznata.

Nakon istraživanja zapune definirani su oblici ukopa. Ukop je kvadratičnog oblika zaobljenih uglova. Nešto je dublji u sjevernom dijelu. Taj je dio ukopa izdužen smjerom istok – zapad.

Dimenzije: 2,28 (2,48) x 2,24 m. Apsolutna visina dna najdubljeg dijela ukopa je $\nabla 127,63$ m, što znači da je visinski bilo očuvano oko 31 cm zapune. Relativna dubina od površine SJ 001 do dna ukopa je 0,57 m. Ukop je ukopan u SJ 002. Ispod SJ 007 nalazi se SJ 003.

Kanal koji je zamijećen odmah ispod oranog sloja i sjekao SJ 004/005 i SJ 024/025 imenovan je kao SJ 008 – zapuna – svijetložuto-sivi pijesak i SJ 009 – ukop, a protezao se duž kvadranta B 19,20, C 19, D 19,20, E 18,19. Radi se o recentnom rovu tj. o rovu koji su kopali 1944/45. godine SS-vojnici. U kovanju toga rova morali su sudjelovati i mještani koji se sjećaju izgleda rova. Kanal je zapunjen pijeskom. Sporadično se u njemu pronalazi re-

centne i srednjovjekovne keramike, inače je zapuna bila sterilna. Kanal nije pražnjen do dna već samo do razine dna objekta SJ 004/005 i SJ 024/025 koje je presjekao.

Nakon struganja kvadranta D 18, u okolnom SJ 002 sloju uočena je veća tamnija mrlja ovalnog oblika po sredini samog kvadranta, na visini od $\nabla 127,99$ m. Imenovana je kao SJ 014 – zapuna tamnosmede-crne boje (10 YR 3/1, *very dark grey*) i SJ 015 – ukop. Zapuna je pjeskovita ilovača u kojoj ima keramike, šljunka i kućnog lijepa. Dio željeznog kresiva vjerojatno potječe iz ovog objekta – PN 1 – (x – 4,00 m; y – 3,68 m; z – $\nabla 128,01$ m). Od posebnih nalaza u ovoj je zapuni pronađen keramički pršljen – PN 4 (x – 3,80; y – 3,00; z – $\nabla 127,98$) evidentiran vrlo visoko, gotovo u kontaktu s oranom slojem kao i dio već spomenutoga željeznog kresiva. Najvredniji nalaz je PN 5 – rimski novac na kojem je moguće pročitati CONST (Konstantin) (x – 3,10; y – 4,42; z – $\nabla 127,96$ m). Iz sjeverne polovice zapune potječe jedna željezna igla – PN 6 – (x – 3,92; y – 3,60; z – $\nabla 127,87$ m) i dio kamenog brusa – PN 7 (x – 3,30; y – 2,45; z – $\nabla 127,93$ m). Osim toga, u zapuni je pronađen i jedan manji ulomak ruba staklene zelenkaste posude – PN 8 (x – 3,25; y – 1,43; z – $\nabla 127,93$ m). U zapuni ima dosta većih životinjskih kostiju i zubiju. Keramički ulomci ukrašeni su izrazito nježnom gustom češljastom valovnicom, gotovo metličastog ukrasa. Tijekom pražnjenja sjevernog dijela zapune pronađen je jedan glatki kamen koji je mogao služiti kao brus, a uveden je u dokumentaciju kao N – 99.

Nakon istraživanja zapune definirani su oblici ukopa. Ukop je izduženo-ovalnog oblika smjera S-J. Ukop je veoma plitak, nešto dublji u južnom dijelu objekta.

Dimenzije: 3,45 x 1,78 m. Apsolutna visina dna najdubljeg dijela ukopa je $\nabla 127,65$ m, što znači da je vi-

Sl. 3. Vrh strukture SJ 028 u objektu SJ 004/005

Fig. 3 Top of structure SU 028 in structure SU 004/005

sinski bilo očuvano oko 34 cm zapune. Relativna dubina od površine SJ 001 do dna ukopa je 0,63 m. Ukop sječe SJ 002 i SJ 003.

U kvadrantu C 19 na razini sloja SJ 002 uočene su dvije mrlje okruglog oblika, vjerojatno ostaci stupova. Zapunjeni su tamnijom pjeskovitom ilovačom, a od nalaza je prikupljeno dosta komada neobične tvorevine (jače zapečen kamen pješčenjak ili kućni lijep). Ista tvorevina nalazi se i u objektu SJ 004.

Istočna mrlja imenovana je kao SJ 016 – zapuna (2,5 Y 4/3, *olive brown*) i SJ 017 – ukop. Promjer mrlje je S-J- 0,39 m, I-Z – 0,28 m. Zamijećena je na apsolutnoj visini $\nabla 127,92$ m, a nakon pražnjenja dno joj je na $\nabla 127,88$ m, dakle, očuvao je svega 4 cm kulturnog sloja.

Zapadna mrlja imenovana je kao SJ 018 – zapuna (2,5 Y 4/4, *olive brown*) i SJ 019 – ukop. Promjer mrlje je S-J- 0,33 m, I-Z – 0,30 m. Zamijećena je na $\nabla 127,95$, a nakon pražnjenja dno joj je na $\nabla 127,88$ m, dakle, očuvao je svega 7 cm kulturnog sloja.

U sjeveroistočnom uglu kvadranta C 19 i jugozapadnom uglu kvadranta C 20 uočena je tamnosmede-crna mrlja. Imenovana je kao SJ 020 – zapuna (2,5 Y 3/3, *dark olive brown*) i SJ 021 – ukop. Zapuna je pjeskovita ilovača zapunjena garom i sporadičnim ulomcima keramike. U SJ uglu kvadranta B 19 zamijećen je drugi dio zapune SJ 020/021, ali je ona na tom mjestu presječena s recentnim kanalom SJ 008/009. Čitava je zapuna poremećena recentnim kanalom SJ 008/009 i rovovima sitnih glodavaca. Ispražnjena je do SJ 003 u koju je ukopana. Prikupljena zemlja i ugljen su kontaminirani i nisu pogodni za analize.

Nakon istraživanja zapune definirani su oblici ukopa. Ukop je ovalan.

Dimenzije: 1,10 x 1,12 m. Apsolutna visina dna najdubljeg dijela ukopa je $\nabla 127,73$ m. Relativna dubina od površine SJ 001 do dna ukopa je 0,44 m.

U SZ uglu kvadranta C 20 nalazi se mrlja koja se djelomično proteže i u kvadrantu B 20. Ta je tamnosmede-crna mrlja, zamijećena na relativnoj dubini od 56 cm (apsolutna visina $\nabla 127,97$ m), imenovana kao SJ 022 – zapuna (2,5 Y 3/3 – *dark olive brown*) i SJ 023 – ukop. U zapadnom je dijelu, u kvadrantu B 20, presječena recentnim kanalom SJ

008/009 koji je ispražnjen samo do razine ukopa objekta SJ 022/023. Osim sporadičnih nalaza ulomaka keramike i lijepa u južnom dijelu zapune pronađen je koštani ubodni alat – PN 16 – (C 20; x – 0,50; y – 2,90; z – $\nabla 127,98$ m) i jedan ulomak manjega keramičkog pršljena – PN 17 – (C 20; x – 0,90; y – 2,46; z – $\nabla 127,82$ m).

Ukop je podijeljen na dvije cjeline – sjevernu i južnu. U južnoj je bilo nešto više nalaza i ona se u tlocrtu mrlje ocrtavala jasnije. Sjeverni dio ukopa, koji ulazi u profil recentnog puta, ima jednu dublju jamu u sredini i dvije manje, ali dublje, sa zapadne i istočne strane. Nakon pražnjenja, zbog recentnog kanala koji je objekt presjekao, nije se moglo ustanoviti jesu li sjeverni i južni ukop jedan objekt ili zasebne cjeline.

Na mjestu gdje je nejasno spajaju li se objekti, uočena je jedna okrugla mrlja promjera 0,25 m, vjerojatno ostatak drvenog stupa. Imenovana je kao SJ 029 – zapuna (2,5 Y 4/4 *olive brown*) i SJ 030 – ukop.

Nakon istraživanja zapune definirani su oblici ukopa. Oblik ukopa: kvadratičan plitki ukop s dvije nešto dublje cjeline, sjevernom i južnom.

Dimenzije: 4,20 x 2,66 m. Apsolutna visina dna najdubljeg dijela ukopa je $\nabla 127,67$ m, što znači da je visinski bilo očuvano oko 30 cm zapune. Relativna dubina od površine SJ 001 do dna ukopa je 0,86 m. Ukop sječe SJ 002 i SJ 003.

S južne strane kanala SJ 008/009, u kvadrantu E 18 presječena je jama koja je bila uočljiva u profilu recentnog kanala SJ 008/009, na visini od $\nabla 127,94$ m. Ova okrugla mrlja imenovana je kao SJ 024 – zapuna (2,5 Y 3/3 – *dark olive brown*) i SJ 025 – ukop. Ukopana je u SJ 002, a leži na SJ 003. Pokretni su nalazi skromni. Istočno od mrlje SJ 024/025 zamijećen je trag jednog stupića koji je imenovan kao SJ 026 – zapuna i SJ 027 – ukop.

Nakon istraživanja zapune definirani su oblici ukopa. Oblik ukopa: ukop je okruglast u najdubljem dijelu s plićim ovalnim proširenjem na južnoj strani.

Dimenzije: 1,25 x 1,26 m. Apsolutna visina dna najdubljeg dijela ukopa je $\nabla 127,62$ m, što znači da je visinski bilo očuvano oko 32 cm zapune. Relativna dubina od površine SJ 001 do dna ukopa je 0,69 m. Ukop sječe SJ 002 i SJ 003.

Nakon skidanja debljeg sloja humusa koji je nasipan radi popravka poljskog puta, u kvadrantima D i C 20 uočena je, na relativnoj dubini od 62 cm, tamnosmeđa mrlja koja je imenovana je kao SJ 031 – zapuna (2,5 Y 3/3 – *dark olive brown*) i SJ [032] – ukop. U zapuni se nalazilo dosta usitnjenog kućnog lijepa, zubiju, čak i nekoliko ulomaka čeljusti sa zubima nekog većeg preživača te mnoštvo životinjskih kostiju. U zapuni je od posebnih nalaza pronađen jedan ulomak keramičkog pršljena – PN 18 – (C 20; x – 3,85; y – 2,81; z – ∇ 127,88 m).

Nakon istraživanja zapune definirani su oblici ukopa. Ukop je nepravilnoga ovalnog oblika, veoma plitak, osim jedne manje jamice u sredini. Položen je smjerom istok – zapad, i na sjevernom dijelu ulazi u profil recentnog puta.

Dimenzije: 4,62 x 2,14 m. Apsolutna visina dna najdubljeg dijela ukopa je ∇ 127,65 m, što znači da je visinski bilo očuvano oko 30 cm zapune. Relativna dubina od površine SJ 001 do dna ukopa je 0,92 m. Ukop sječe SJ 002 i SJ 003.

Po sredini čitavog kvadranta D 15 uočena je na visini od ∇ 127,94 m nešto tamnija zemlja – tamnije žućkasto-pepeljaste boje. Mrlja je tamnija u središnjem i sjevernom dijelu i taj dio je kvadratičnoga oblika. Imenovana je kao SJ 033 – zapuna (2,5 Y 4/4 *olive brown*) i SJ [034] – ukop, a uočava se u SJ 002. Zapuna se teže definirala jer je gotovo iste boje kao i zdravica SJ 003. Nalazi se javljaju sporadično – keramika i lijep.

Na površini mrlje u njenom SI uglu pronađeno je nekoliko ulomaka keramike koji pripadaju istoj posudi. U sjevernom dijelu zapune pronađena je na njenom dnu jedna veća zapečena cigla. Cigla s dna sjevernog dijela ukopa, jače je zapečena s donje strane, gotovo je crne boje. Ta se cigla nalazila u dijelu ukopa objekta koji je najdublji, a protezao se u smjeru istok-zapad. U središnjem dijelu toga najdubljeg dijela objekta također se nalazila jedna gromada zapečene zemlje – kućni lijep. Također, na samom dnu najdubljeg dijela objekta pronađen je i jedan veći ulomak keramičke posude tamnosmeđe boje, s ukrasom nepravilne češljaste valovnice. Kako se ulomak nalazio u najdubljem dijelu ukopa objekta, nalazio se i na samom kontaktu sa žutim pijeskom, sa SJ 003.

Nakon istraživanja zapune definirani su oblici ukopa. Ukop je kvadratičan sa zaobljenim uglovima, s dubljim dijelom ukopa na sjevernoj strani. Objekt je polukružno izdužen na jugozapadnoj strani, gdje je i veoma plitak.

Dimenzije: 4,40 x 2,50 m. Apsolutna visina dna najdubljeg dijela ukopa je ∇ 127,55 m, što znači da je visinski bilo očuvano oko 39 cm zapune. Relativna dubina od površine SJ 001 do dna ukopa je 0,68 m. Ukop sječe SJ 002 i SJ 003.

Mrlja koja se nalazi na razmeđu kvadranta E 15 i 16, a zamijećena u SJ 002 na visini ∇ 127,98 m, imenovana je kao SJ 035 – zapuna (2,5 Y 4/3 *olive brown*) i SJ [036] – ukop. Prilikom skidanja humusnog sloja i struganja, u sjeverozapadnom dijelu zapune prikupljeno je više ulomaka iste keramičke posude. Ispod te posude i uokolo nje nalazilo se mnoštvo lomljenih životinjskih kostiju. U ostalom dijelu zapune tu i tamo se pronalazi koji ulomak keramike, više u gornjem dijelu zapune. Prigodom evidentiranja objekta, najintenzivnija tamna mrlja nalazila se upravo na mjestu, gdje su bili i nalazi posude i kostiju dok je ostali dio zapune bio svjetlije boje.

Nakon istraživanja zapune definirani su oblici ukopa. Ukop je srčolikog oblika, veoma plitak.

Dimenzije: 2,88 x 1,30 m (2,34 m u najširem dijelu). Apsolutna visina dna najdubljeg dijela ukopa je ∇ 127,79 m, što znači da je visinski bilo očuvano oko 19 cm zapune. Relativna dubina od površine SJ 001 do dna ukopa je 0,36 m. Ukop sječe SJ 002 i SJ 003.

Na razmeđu kvadranta D i E 15, na visini od ∇ 127,90 m definirana je mrlja pravilnog ovalnog oblika i imenovana kao SJ 038 – zapuna (2,5 Y 3/3 *dark olive brown*) i SJ [039] – ukop. U zapuni je prikupljeno nešto skromnog materijala – vrlo usitnjeni ulomci keramike, lijepa i kostiju.

Nakon istraživanja zapune definirani su oblici ukopa. Ukop je ovalnog oblika, veoma plitak, osim u SZ dijelu gdje je nešto dublji, a proteže se smjerom I-Z.

Dimenzije: 1,78 x 1,32 m. Apsolutna visina dna najdubljeg dijela ukopa je ∇ 127,63 m, što znači da je visinski bilo očuvano oko 27 cm zapune. Relativna dubina od površine SJ 001 do dna ukopa je 0,60 m. Ukop sječe SJ 002 i SJ 003.

Mrlja koja se proteže na razmeđu kvadranta E i F 15 zamijećena je na visini ∇ 127,85 m i imenovana je kao SJ 040 – zapuna (2,5 Y 3/3 *dark olive brown*) i SJ [041] – ukop. Tamnosmeđe do crne je boje, ovalnog oblika. Definirana mrlja proteže se smjerom SI – JZ. U sjeverozapadnom dijelu mrlja se polukružno završava. U njoj je pronađen jedan koštani glačani predmet, igla (?) – PN 9 (□ E 15: x – 4,30; y – 2,40; z – ∇ 127,81 m). U sjevernom i istočnom dijelu ukop je vrlo plitak po rubovima te su rubovi objekta na toj strani teže definirani, a dodatna otežavajuća okolnost jest ta da je čitava površina prošarana rovovima sitnih glodavaca. Ukop se lagano udubljuje samo u središnjem i sjeverozapadnom dijelu, gdje se polukružno proširuje. Unutar zapune je prikupljeno dosta ulomaka keramike, kamena pješčenjaka i lijepa. Ima nešto i šljunka i kostiju.

U sjeverozapadnom uglu F 15 pronađen je jedan željezni predmet – izgleda kao velika igla ili veće šilo – PN 3 – (x – 0,40; y – 4,05; z – ∇ 127,84 m).

Nakon istraživanja zapune definirani su oblici ukopa. Ukop je ovalan, plitak, osim u samome središnjem dijelu, s ovalnim proširenjem na sjeverozapadnoj strani. Ukop je najdublji u sredini i proteže se smjerom SI-JZ.

Dimenzije: 3,55 x 2,00 m (2,50 u SZ dijelu). Apsolutna visina dna najdubljeg dijela ukopa je ∇ 127,72 m, što znači da je visinski bilo očuvano oko 13 cm zapune. Relativna dubina od površine SJ 001 do dna ukopa je 0,43 m. Ukop sječe SJ 002 i SJ 003.

U kvadrantu F 15 zamijećena je na visini ∇ 127,82 m izrazito tamna mrlja – tamnosmeđe, gotovo crne boje – ovalnog oblika sa zaobljenim uglovima. Po mrlji su se jasno uočavale brazde od oranja. Mrlja je imenovana kao SJ 042 (5Y 3/1 *very dark gray*) – zapuna i SJ [043] – ukop. Ta je zapuna izrazito tamna, gotovo crna i jasno se očitava u žutom pijesku. Zapunjena je nalazima keramike, kamena pješčenjaka, kućnog lijepa i nešto šljunka.

U središnjem dijelu objekta, u njegovu najcrnjem dijelu, u kontaktu s oranim slojem, pronađen je jedan željezni predmet – PN 10 – (□ F 15: x – 3,23; y – 3,69; z – ∇ 127,84 m). Taj željezni predmet ima ispupčenja na jednoj strani kao od zakovica, ali zbog korozije predmeta nije jasno vidljivo. Pronađena je jedna kost – PN 11 – (□ F 15: x – 2,97; y – 4,45; z – ∇ 127,82 m), vjerojatno obrađena, glačana te je izdvojena kao poseban nalaz. U zapuni su pronađena dva ulomka zuba – očnjaka koja su lomljena na isti način pa su zabilježeni kao posebni nalazi jer je moguće da se radi o nekom uporabnom predmetu. To su PN 12 i PN 13 (F 15: x – 3,25 m; y – 3,35, z – ∇ 127,72 m) – koštani šiljati predmeti.

Nakon istraživanja zapune definirani su oblici ukopa. Ukop je ovalan i veoma dubok. Ukop je najdublji u sredini i proteže se smjerom SZ-JL.

Dimenzije: 3,05 x 1,92 m. Apsolutna visina dna najdubljeg dijela ukopa je ∇ 127,48 m, što znači da je visinski bilo očuvano oko 34 cm zapune. Relativna dubina od površine SJ 001 do dna ukopa je 0,68 m. Ukop sječe SJ 002, SJ 003.

Otvorena je jedna dislocirana sonda 5x5 m na zemlji broj 3 (tzv. Kardaševa zemlja), oko 70 m istočno. Sonda je usmjerena prema sjeveru, a postavljena je na mjestu gdje je od ranije poznata mrlja i to oko 30 m južno od puta, otkud potječe jedan ulomak keramike, ukrašen češljastom valovnicom na rubu posude jednostavne profilacije (ovaj je površinski nalaz kod Zlatka Zverca iz Torčeca). Na dubini ∇ 129,04 m zamijećena je tamnosmeđa mrlja okruglog oblika iz koje potječe nekoliko ulomaka kasnosrednjovjekovne keramike i kostiju. Ta je mrlja imenovana kao SJ 044 – zapuna (2,5 Y 3/3 *dark olive brown*) i SJ 045 – ukop. Mrlja SJ 044 je ispražnjena i ustanovljeno je da je veoma plitka, svega nekoliko centimetara. To je preostali dio kasnosrednjovjekovne jame, njeno samo dno. Sav prikupljeni materijal bio je u kontaktu s oranom slojem i sakupljen je prilikom skidanja humusa i struganja površine iskopa.

Nakon istraživanja zapune definirani su oblici ukopa. Ukop je ovalan i vrlo plitak. Ukop je položen smjerom S-J.

Dimenzije: 1,35 x 1,04 m. Apsolutna visina dna najdublje dijela ukopa je ∇ 128,97 m, što znači da je visinski bilo očuvano tek 7 cm zapune. Relativna dubina od površine SJ 001 do dna ukopa je 0,43 m. Ukop sječe SJ 002.

Uz sjeverni rub SJ 034 nalazi se ukop ljudskog kostura zamijećen na dubini ∇ 127,94 m. Mrlja ukopa nije bila vidljiva, ali je grob dobio tri stratigrafske jedinice i to pretpostavljena zapuna koja je imenovana kao SJ 046 – zapuna, kosti pokojnika kao SJ 047 te SJ 048 – ukop. Nakon čišćenja kostura ustanovljeno je da uokolo kostiju pokojnika u grobu br. 1 nema nikakvih priloga. Uz potkoljenicu lijeve noge pokojnika pronađen je jedan ulomak keramike grublje fature, crvene boje s ukrasom sitne češljaste valovnice. Čini se da je grob sjekao objekt SJ 033/034 i da se dogodio naknadno. To nije bilo moguće sa sigurnošću ustanoviti radi mnoštva rovova sitnih glodavaca koji su tamniji i u kojima se pronalaze sitni ulomci keramike i kućnog lijepa. Ukop rake nije bilo moguće ustanoviti, ali je pokojnik ležao na visini ∇ 127,74 m, odnosno na 0,32 m relativne dubine od površine SJ 001.

Arheološko nalazište Torčec - Prečno pole I smješteno je s južne strane velikoga isušenog meandra rijeke Drave koji se pruža sjeverno od mjesta Torčec. Na prostoru smještenom između spomenutog meandra i tzv. Grabe, na uskim privatnim oranicama zavedenim pod brojevima 10-12, postavljena je koordinatna mreža na osnovi kvadranta veličine 5 x 5 m, okrenuta u smjeru sjever-jug, na kojoj je ukupno istraženo 470 m² površine.

Provedenim arheološkim iskopavanjima ukupno je evidentirano 12 većih tvorevina, vjerojatno ostataka objekata od kojih je jedan imao ognjište čvršće strukture, nekoliko ukopa stupova, jedan grob s ukopom pokojnika te jedan recentni rov. Svi ukopi javljaju se odmah ispod oranog sloja u miješanom sloju koji se sastoji od orane ilovače i žučkastog pijeska, odnosno tamo gdje on nedostaje, u sloju žutog pijeska. Svi ukop sijeku sloj SJ 002, odnosno sloj SJ 003.

Arheološki istražene veće tvorevine grupirane su u tri skupne između kojih nema kulturnog sloja i prostor između njih u arheološkom je smislu sterilan. Većina tvorevina je izduženo ovalnoga ili kvadratičnog oblika, a njihova orijentacija ne pokazuje određene pravilnosti.

Prema pokretnim materijalnim ostacima, poglavito mnoštvu keramičkih ulomaka posuda grube fature s blago zaobljenim ili odsječenim rubovima jednostavne profilacije, ukrašenih gustim češljastim valovnicama ili nizovima češljastih vodoravnih linija (tzv. metličastog ukrasa) na ramenu i truhu posude, ali i na vanjskoj strani ruba, nekoliko tipova keramičkih pršljenova, koštanih alatki od kojih su zanimljivi koštani ubodni predmeti, te indikativnom nalazu rimskog novca s očitanim natpisom

CONST (Konstantinov centeniolal kovan u Ticiniumu 320-321)⁶, može se zaključiti da su stanovnici ruralnog naselja na Prečnom polu I. na ovome mjestu obitavali u vremenu iza prve polovine 4. stoljeća.

O trajanju života u ovom naselju koje je egzistiralo uz meandar, pretpostavljamo ispunjen vodom, moći će se više reći tek nakon provedenih analiza i stručne i znanstvene obrade pokretnih arheoloških nalaza kao i o odnosu naselja spram pronađenog ukopa pokojnika, uz kojeg nisu pronađeni nikakvi prilozima.

Literatura

- Sekelj Ivančan T., Zvijerac I., 1997, Nekoliko srednjovjekovnih položaja u okolici Torčeca – Koprivničko-Križevačka županija, Obavijesti HAD XXIX/2, Zagreb 1997, 65-69.
- Sekelj Ivančan, T. 2001, *Early Medieval Pottery in Northern Croatia. Typological and chronological pottery analyses as indicators of the settlement of the territory between the rivers Drava and Sava from the 10th to the 13th centuries AD*, BAR IntSer 914, Oxford 2001.
- Sekelj Ivančan T. 2005, Torčec, Ledine 2004. – ranosrednjovjekovno naselje, AIA I, Zagreb 2005, 45-49.
- Sekelj Ivančan T., Tkalčec, T., Šiljeg, B., 2003, Rezultati analize ranosrednjovjekovnih nalaza i nalazišta u okolici Torčeca, PrilInstARcheolZagrebu 20, Zagreb 2003, 113-130.
- Sekelj Ivančan T., Tkalčec T., Slovenec D., Lugović B., 2005, Analiza keramike s ranosrednjovjekovnog naselja na položaju Ledine kod Torčeca, PrilInstARcheolZagrebu 21, Zagreb 2005, 141-186.

Summary

The Torčec-Prečno Pole 1 archaeological site is situated on the southern side of the large drained meander of the Drava River, stretching north of the village of Torčec in Koprivnica-Križevci County (Fig. 1). On a slightly elevated terrain between the aforementioned meander and so-called Graba, on narrow strip of private farmland, a co-ordinate network with dimensions of 5 x 5 m was set based on a suadant, and an overall area of 470 m² was excavated.

In the archaeological excavations conducted, twelve larger artefacts were documented (Fig. 2), which are probably the remains of structures, of which one had a firmly-built hearth, several sunken pillars, a grave with a burial and a recent trench. All the pits appear immediately beneath the ploughed layer in a mixed layer consisting of ploughed clay and yellowish sand, or on spots where it is missing in the layer of yellow sand.

The excavated larger artefacts were categorised into three groups; there is no cultural layer between them, and the space between them is archaeologically sterile. The shape of most of the artefacts is oval or square, their orientation indicating no regularities.

The finds lead to the conclusion that the inhabitants of the rural settlement in Prečno Pole 1 populated the area in the period after the first half of the fourth century. This conclusion is supported in particular by the multitude of ceramic vessel fragments with coarse facture and mildly rounded or cut edges and a simple profile, with straight and wavy combed decoration (so-called broom-shaped ornamentation) on the vessel shoulders and bodies, but also the outer edge of the rim, and several types of ceramic whorls, bone tools among which thrusting objects made of bone are interesting, and the indicative find of Roman coins with the inscription CONST (Constantine's centennial, minted in Ticinium 320-321).

Only after conducting analyses and the expertise-based and scientific processing of the archaeological finds will it be possible to say more about the duration of habitation in the settlement that existed along the meander (which, it is assumed, was filled with water), and the connection between the settlement and grave in which no grave goods were found.

6 Determinaciju rimskog novca provela je Zdenka Dukac iz Arheološkog muzeja u Zagrebu, na čemu joj se zahvaljujem.